עין משפט
נר מצוה

ז א מיי' פ"ז מהלכות נדרים הלכה ד סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רכו סעיף א:

ח ב מיי' פ"ז מהלכות נדרים הלכה יב סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רכא סעיף ו:

תוספות

מחלוקת בשיש בו כדי חלוקה. דלאו מתהני כשלוקה שיכול לכוף את חבירו לחלוק לכך לא קנסוה רבנן אבל אין בה דין חלוקה שאין יכול לכוף את חבירו קנסו רבנן: אמר רב הונא הלכה כרבי אליעזר בן יעקב. וקשה דבפרק בתרא (ג) פסקינן כרבי אושעיא דאמר בדאורייתא אין ברירה בדרבנן יש ברירה והכא דאורייתא הוא ומפרש ר"ת דהא דפסקי' כרבי אליעזר בן יעקב לאו מטעם דיש ברירה אלא משום דויתור מותר כמודר הנאה וכשהדירו זה את זה מדריסת הרגל לא נאסרו וא"כ לפי זה שאם אסרו עצמם בדריסה אסורין ליכנס לחצר ואדם מן השוק שאסר מותר ליכנס דויתור מותר ור"י פי' דפסקינן שפיר מטעמא דיש ברירה ובכולה (דף נח:) לא פסיק כר' אושעיא אלא ממאי דאמר כדרבנן יש ברירה הילכך שותפין שנדרו דריסת הרגל מותרין בחצר ואדם מן השוק מודר הנאה מחבירו אסור ליכנס דויתור אסור לאשכחן מתמה בפרקין דלעיל דויתור אסור: למחצה לשליש ולרביע. שהמשכיר מקבל שליש הריוח ואין לשוכר כ"א ב' חלקים דברשותו הוא מקבל ואסור: אבל בבציר. פירוש בפחות מותר: אביי אמר אפילו בבציר אסור. כך הגירסא ראשונה: דמקבל בעסקא. פירוש שמקבל השוכר מן המשכיר בכך וכך לשנה ואיתא ספרים דגרסי אפילו בבלנין פירוש קרקע היוצר כמו על הבלנין של יוצר (ב"מ דף עד.) ורגילין ליכנס במרחץ ואם רגילות להשכיר ליכנס בלנין של משכיר באותו מרחץ הוה תפיסת יד:

ר"ן

מחלוקת בשיש בה כדי חלוקה. דרבנן אסרי משום דסברי אין ברירה ולא אמרי' הוברר הדבר כשמשתמש דגוף החצר קנוי לו לתשמישו משום דכיון שיש בה דין חלוקה בשעת קנייתן לא הוברר שיהא רשאי זה להשתמש בחלק זה דשמא לא יבא לחלקו ור"א סבר דאפי' בכי הא אמרינן ברירה לפי שבתחלה כשקנו אותה על דעת כן קנאוה שכל עוד שלא יחלוקו אותה יהא כל גוף החצר קנוי לתשמיש כל אחד מהם: **אבל אין בה דין חלוקה דברי הכל מותר.** משום דכיון דאין בה דין חלוקה והדבר ידוע שלעולם תעמוד בשותפות וקיים רשות לכל אחד מהם להשתמש בה כל שעה שירצה כ"ע מודו דיש ברירה לפי שרוב קניה זו הובררה מתחילתה ולא דמיא לשאר ברירות דעלמא וכמו שפירשתי אני במשנתינו: **אמר ליה רב יוסף והא בית הכנסת דכמי שאין בו כדי חלוקה דמי ותנן שניהם אסורים בדבר של אותה העיר.** ומפרש ואזיל בהא מתניתין דפרקין (לקמן מח.) לדבר של אותה העיר כגון בית הכנסת ובשלמא אי אמרת דבחצר שאין בה דין חלוקה פליגי הא מני רבנן היא אלא אי אמרת דבחצר שאין בה דין חלוקה דברי הכל מותר מתניתין אמאן תרמייה: **אלא אמר רב יוסף אמר זעירי מחלוקת שאין בה כדי חלוקה.** דרבנן סברי דאפי' בכי הא אין ברירה ור' אליעזר סבר דכיון שאי אפשר לאחד מן השותפין לעכב את חבירו מלהשתמש בו לעולם ולא לכופו לחלוק מתחלה ע"מ כן קנאוה שתהא גופה קנויה לגמרי לכל אחד לתשמישו בשעת תשמישו וכשמשתמש בה אמרי' הוברר הדבר למפרע שמתחלה היתה קנויה לו לשעה זו וס"ל לר' אליעזר דנהי דבעלמא אין ברירה בכי הא יש ברירה לפי שעיקר הקניה נתבררה משעה ראשונה: **אבל יש בה דין חלוקה דברי הכל אסור.** משום דכיון שחצר זו לחלוקה היא עומדת אי אפשר לומר שמתחלה קנאוה כולה כל אחד לתשמישו דשמא הא' יכוף את חבירו הלכך אפי' לר' אליעזר בן יעקב אסורין. וכתב הרשב"א ז"ל דלא מיבעיא קודם חלוקה דאסורים אלא אפילו לאחר חלוקה נמי אסורין דליכא למימר כיון שחלקו הוברר הדבר למפרע שהוא חלקו המגיעו משעה ראשונה והוא לא נאסר אלא בחלק חברו דלא"ה הויא ליה הך ברירה כשאר ברירות דעלמא וקי"ל בדאורייתא אין ברירה וכ"ת מ"מ הא קי"ל כשמואל דאמר (ב"ק ט.) האחין שחלקו לקוחות הן והרי זה כאילו לקחה ממנו ליתא דאפילו לקחה ממנו אסורה כדאמרי' לעיל (דף לד:) גבי ככרי עליך דאע"ג דיהבי' ניהליה במתנה כל היכא דלא אפקעיה אחר אסור ומכירה הרי היא כמתנה וכדתנן [ע"א] קונם ביתך שאני נכנס שדך שאני לוקח מת או מכרו לאחר מותר הא מכרו לו אפי' באומר קונם ביתך שאני נכנס אסור וזהו דעת הרשב"א ז"ל. אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ז מהל' נדרים (ה"ד) היו שניהן שותפין בחצר אם יש בה דין חלוקה הרי אלו אסורים ליכנס בה עד שיחלוקו ויכנס כל א' וא' לחלקו אלמא ס"ל ז"ל דלאחר חלוקה שרי ונ"ל בטעמו ז"ל דאע"ג דקי"ל דבדאורייתא אין ברירה אפ"ה אנן סהדי שע"מ כן נשתתפו שלא יוכל אחד מהן לאסרה על חבירו בענין שתהא נאסרת עליו לאחר חלוקה דלא"ה אסר עליה נכסי דידיה ואינו כדין: **מתני'** (א)**המודר הנאה מחבירו ויש לו מרחץ ובית הבד מושכרים בעיר.** ויש לו למדיר מרחץ ובית הבד אלא שהשכירן לאחר: **אם יש לו בהן תפיסת יד.** למדיר אסור מודר ליהנות מהם דכיון דיש לו למדיר בהם תפיסת יד הוו להו כדידיה. ובגמרא מפרש היכי דמי תפיסת יד: **ואם אין לו בהם תפיסת יד מותר.** דלאו מדידיה מתהני אלא [מהשוכר]. וכתב הרשב"א ז"ל דכי אמרי' דבשאין לו בהן תפיסת יד מותר דוקא כשהיו מושכרין כבר אבל השכירן לאחר מכן לא דאע"ג דתנן בסמוך [לעיל ע"א] לביתך שאני נכנס מת או מכרו לאחר מותר דוקא במכירה הוא דשרי אבל בשכירות לא דאם איתא דאפי' בשכירות שרי ליתני השכירן וכ"ש מכרן אלא ודאי כל שקדם נדרו לשכירותו אין האיסור מסתלק ע"י שכירות אבל מתני' בהשכירן כבר ולפיכך כל שאין לו בהן תפיסת יד אין האיסור חל עליהם: **גמ' וכמה תפיסת יד אמר רב נחמן למחצה לשליש ולרביע.** דכיון דבעל המרחץ משתכר כפי מה שהמרחץ מרויח הוה ליה כדידיה: **אבל בבלנים מותר.** דרכן היה שבעל המרחץ משתכר בבלנים שהבאים לרחוץ שם היו לוקחים אותם ממנו ומש"ה קאמר שאם אין בעל המרחץ משתכר בריוח המרחץ כלל אלא שייר לעצמו אותו ריוח של בלנים [מותר] לפי שאינו מגוף המרחץ: **אביי אמר אפי' בבלנים אסור.** דאפי' כה"ג מקרי תפיסת יד: **היכי דמי דשרי דמקבל בעסקא.** שאינו נוטל חלק הידוע בריוח המרחץ אלא שנותן לו שכר דבר קצוב לשנה וכל כה"ג אסתלק ליה בעל המרחץ ממרחצו לגמרי. ואיכא למידק אשמעתין ואפי' כה"ג היכי שרי דהא מ"מ גוף המרחץ של משכיר הוא ויכול לאסור אותו על השוכר עצמו כדאמרינן בערכין בפ' האומר משקלי עלי (דף כא.) המשכיר בית לחבירו והקדישו הדר בו מעלה שכר להקדש ומוקמינן לה כשהקדישו משכיר דשוכר מעלה שכר להקדש ואקשינן התם הדר בו מעלה שכר להקדש היכי דייר בו במעילה קאי אלמא יכול לאסרה על השוכר כיון שגוף הקרקע שלו וכ"ש שיכול לאסרה על אחרים וכי אין לו בהם תפיסת יד אמאי שרי תירצו בתוספות דלאו ה"ג שאם אסר אותו המרחץ בפי' חייל אסוריה כיון שהגוף שלו כי ההיא דפרק משקלי עלי שהקדיש הבית עצמו אבל הכא כמודר הנאה מנכסיו סתם איירי ואין דעתו על מה שהשכיר. ואי קשיא לך דהא לעיל בפרק אין בין המודר (דף מג:) הוה סלקא דעתך דאין דעתו על מה שהפקיר ואדחיה ליה איכא למימר דלא דמי דודאי כשאדם אוסר נכסיו סתם דעתו על כל מה שהוא ברשותו ולפיכך כיון שאין ההפקר עדיין הפקר ולא המתנה מתנה אף הם בכלל האיסור אבל מה שיצא מרשותו לשעתו בשכירות כיון דהשתא מיהת לאו ברשותיה קאי אין דעתו לאסרו. ור"ת ז"ל תירץ דההיא דפרק משקלי עלי דוקא גבי הקדש ומשום דהקדש מפקיע מידי שעבוד אבל הכא גבי קונמות אע"ג דמפקיעין מידי שעבוד כדאיתא בפ' אע"פ (כתובות נט:) ובפרק בתרא דמכילתין (דף פו:) ה"מ בקונם כללי כעין הקדש אבל בקונם פרטי כיון דלא דמי להקדש אלמוה רבנן לשעבודיה דאידך דלא ליפקע ליה כי היכי דאמר התם דאלמוה רבנן לשעבודיה דבעל וכך הורה ר"ת ז"ל. ואחרים תירצו דההיא דפרק משקלי עלי בשלא הקדיש שכרו למשכיר וכיון דלא סגיא שלא יתחייב השוכר לתת שכר להקדש נמצא שיש להקדש יד וזכות בכל הבית כמו שהיה למשכיר ולפיכך חל הקדש על הבית וכי דייר ביה במעילה קאי אבל מתני' כשהקדיש שוכר למשכיר שכרו וכיון דאסתלק ליה משכיר לגמרי לא מצי אסר ובירושלמי [פסחים פ"ד ה"ט] נמי מפליג כה"ג בין הקדיש לו שכרו ללא הקדיש. ובודאי דההיא דפרק משקלי עלי לא קשיא דהתם במשכיר בית סתם עסקינן וראיה לדבר דקתני התם נפל חייב להעמיד לו בית ואי בבית זה נפל אזדא אלא ודאי בבית סתם עסקינן ומש"ה פרכינן היכי מצי דייר ביה במעילה קאי דכיון דלא השכיר לו בית ידוע אלא בית סתם ודאי מצי מקדיש ליה משכיר ויהיב ליה לשוכר ביתא אחרינא אבל בבית זה ודאי לא מצי משכיר מקדיש ליה דהא אע"ג דהקדש מפקיע מידי שעבוד ה"מ הקדש מזבח אבל הקדש בדק הבית לא כדעת רש"י ז"ל ושלא כדברי ר"ת ז"ל שהוא סובר שאפי' הקדש בדק הבית מפקיע מידי שעבוד וראיה לדבר מדאמר בפרק אע"פ [כתובות נט.] ובסוף מכילתין [פו.] הא לא דמיא אלא לאומר לחבירו שדה זו שמשכנתי לך לעשר שנים לכשאפדנה ממך תקדוש דקדשה אלמא דוקא לכשיפדנה אבל קודם לכן לא קדשה הילכך ההיא דפרק משקלי עלי לא קשיא כלל אמתניתין. ומיהו אכתי מתניתין לא ניחא דהא קונמות כקדושת הגוף דמיין כדאיתא בפרק אע"פ (כתובות נט:) ובסוף מכילתין [פו:] ואמאי לא מפקיעין מידי שעבוד הילכך לא מפרקא מתני' אלא כחד מהנך פירוקי דכתיבנא ואני כבר כתבתי במשנתינו דאפילו קונם פרטי ואפי' הקדיש שכר שוכר מצי משכיר לאסרו עליו ואדחינן להו תרי פירוקי בתראי. ואחרים תירצו עוד דהאי מושכרים דהכא לאו מושכרים כעין שכירות

אחר

גמרא

מחלוקת (א) שיש בה כדי חלוקה אבל אין בה כדי חלוקה דברי הכל מותר א"ל רב יוסף הרי בית הכנסת דכמי שאין בו כדי חלוקה דמי ותנן שניהן אסורין בדבר של אותה העיר אלא אמר רב יוסף אמר זעירי [א]מחלוקת שאין בה כדי חלוקה אבל יש בה כדי חלוקה דברי הכל אסור אמר רב הונא הלכה כר"א בן יעקב וכן א"ר אלעזר הלכה כר' אליעזר בן יעקב: המודר הנאה מחבירו ויש לו שם מרחץ וכו': וכמה תפיסת יד אמר רב נחמן למחצה לשליש ולרביע אבל בבציר לא אביי אמר [ב]אפילו בבציר אסור היכי דמי דשרי דמקבל בטסקא:

האומר

רש"י

בדבר של אותה העיר. כדמפרש בית הכנסת והתיבה וכו': **שאין בה כדי חלוקה.** ומאן דאסר משום דכבית הכנסת דמי דקתני דשניהם אסורים ומאן דשרי הואיל ואי אפשר בחלוקה: **אבל יש בה כדי חלוקה דברי הכל אסור.** דסגי ליה בחלוקה: **וכמה תפיסת יד.** יש לו למדיר באותו מרחץ דליתסר ביה הכי: **אבל בבציר.** מרביע לא חשיב תפיסת יד ומותר בו המודר. וספרים דכתיב בהו בבלנין משמע נמי (ג) בבלים. ולית דגרסי בבלין כמו בילין של יוצר כדאמר בב"מ (דף עד.) שהיוצר עושה כמין בילים של חומר ומהם עושה קדרות והכי משמע ליה דאית ליה תשמישתא כלום אבל כדי להניח בילים של יוצר להתם לייכנס אין זו תפיסת יד: **אביי אמר אפי' בבציר.** מרביע הוי תפיסת יד ואסור בהם המודר. והכי נמי איכא לפרש כל הני לישני: **דמקבל בטסקא.** שקיבלו השוכר לתת ממנו מס בכל שנה ושנה דהאי לא הוי תפיסת יד כלל:

ה"ג

מסורת הש"ס

(א) שייך למתני' דלעיל בע"א, (ב) נ"ל בתרא דכילה.

הגהות הב"ח

(א) גמ' מחלוקת בשיש בה: (ב) רש"י ד"ה אבל בבציר וכו' משמע נמי בבציר ולית וכו' והכי משמע ליה תפיסת יד דאית ליה:

פירוש הרא"ש

מחלוקת שיש בה כדי חלוקה. ד' אמות לכל א' כיון דאפשר בחלוקה לא סמכינן אברירה: מחלוקת בשאין בה כדי חלוקה. דכיון דלא אפשר לחלוק אית ליה לראב"י דסמכינן אברירה: למחצה לשליש ולרביע. שחולקים כך השכר ביניהן: אבל בבציר לא. אם יש למשכיר פחות משליש בשכר לא מקרי תפיסת יד וה"ג אבל בלנים לא וה"מ אם שייר המשכיר לעצמו שיש לו כח ליכנס בבית המרחץ בילים של יוצר כדאמרינן באיזהו נשך (ב"מ דף עד.) על הבילים של יוצר מפיסקעם בכבשן וכנגד זה מלאכה קטנה דבית הבד לא מיקרי בהם תפיסת יד: דמקבל בטסקא. שהשוכר נותן גם מס של המרחץ ובית הבד דהוי שכירות גריעי' כדאמר בפרק הדר עם העובד כוכבים (עירובין דף סב.) היכי דמי שכירות גריעא כמוהרקי ואבורנגי פי' שנותן השוכר מס ולא נסתלק בעל הבית לגמרי ואית דגרסי בטסקא שנותן השוכר דבר קצוב למשכיר ואין לו בחלק שמרויח השוכר: